

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΜΑΡΙΑ ΒΑΛΛΙΑΝΟΥ
ΝΑΥΣΙΚΑ ΤΣΑΟΥΣΗ
ΒΑΣΙΛΗΣ ΓΕΩΡΓΕΛΗΣ

«Και οι δύο πολιτικοί πέθαναν σε καθεστώς «πολιτικής εξορίας» και μάλιστα στην ίδια χώρα: τη Γαλλία. Ο Τρικούπης πέθανε απογοητευμένος το 1896 στις Κάνες (στις εκλογές του 1895 δεν εξελέγη καν βουλευτής), ενώ ο Βενιζέλος το 1936 στο Παρίσι (η εξορία του υπήρξε συνέπεια των αποτυχημένων στρατιωτικών κινήσεων του 1933 και 1935 με τα οποία συνδέθηκε το όνομά του)»

«ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ - ΤΡΙΚΟΥΠΗ»

Λαμβάνοντας υπόψη την ιστορική αφήγηση του σχολικού βιβλίου και το περιεχόμενο των πηγών : α) να αποτιμήσετε τη συμβολή του Βενιζέλου όσον αφορά στο συνταγματικό εκσυγχρονισμό της χώρας ως το 1917 και β) να εντοπίσετε τις ομοιότητες και τις διαφορές μεταξύ Βενιζέλου και Τρικούπη, ως προς τις πολιτικές τους θέσεις.

Παράθεμα Α': Όταν επιχειρεί κανείς να αποτιμήσει συνολικά τη συμβολή ενός πολιτικού στη διαμόρφωση των πολιτικών θεσμών της χώρας του, αντιμετωπίζει κατά κανόνα μια μείζονα δυσκολία: να διακρίνει το στιγμιαίο και την έξαρση από το εντασσόμενο σε ένα μακρόπνοο πρόγραμμα για την οργάνωση της πολιτείας και της κοινωνίας. Η δυσχέρεια αυτή γίνεται ακόμα οξύτερη, αν ο πολιτικός αυτός άσκησε την εξουσία, και μάλιστα επί μακρό χρόνο, και καθίσταται σχεδόν αξεπέραστη αν, στη σταδιοδρομία του, παρεμβλήθηκαν οδυνηρές ήττες, που τον οδήγησαν ενδεχομένως σε περιόδους μοναξιάς, αν όχι και πικρίας. Διότι είναι πέρα από βέβαιο ότι, πάνω στα ίδια θέματα, υποστήριξε κατά καιρούς θέσεις διαφορετικές και πιθανόν διαμετρικά αντίθετες. Όχι μόνο γιατί η ψυχολογία του δεν ήταν κάθε φορά η ίδια, ούτε γιατί οι αντικειμενικές συνθήκες άλλαζαν αλλά διότι είναι αποδεδειγμένο ότι ο ρεαλισμός της κατάκτησης και της διατήρησης της εξουσίας επιβάλλει

Για έναν εξ ιδιοσυγκρασίας ρεαλιστή πολιτικό του βεληνεκού του Ε. Βενιζέλου, το εγχείρημα να αποτυπωθούν, σε σύνολο προτάσεων, οι περί συντάγματος αντιλήψεις που υποστήριξε κάτω από εντελώς διαφορετικές καταστάσεις, φαίνεται εκ πρώτης όψεως καταδικασμένο να ενδώσει στη ρητορεία ή τη σχηματικότητα. Διότι, η πάση θυσία αναζήτηση σταθερών παραμέτρων στον πολιτειακό λόγο τριών κατ' εξοχήν ταραγμένων δεκαετιών, κινδυνεύει να παραγνωρίσει την τόλμη, αλλά και την ικανότητα προσαρμογής στις μεταβαλλόμενες συνθήκες, που τον χαρακτηρίζουν, σε τελευταία ανάλυση, ως μεγάλο πολιτικό. Παρά ταύτα, αξίζει τον κόπο να αποτολμηθεί διότι, παρά τα επιφανόμενα, ο βενιζελικός λόγος στο πεδίο αυτό διέπεται από μια μόνιμη σταθερά: το αίτημα για εκσυγχρονισμό της χώρας, το οποίο, αν και εκδηλωνόταν με τρόπους φαινομενικά αντιφατικούς διακρινόταν στον πυρήνα του από μια βέβαιη συνοχή, αν όχι και συνέπεια.

Ν. Αλιβιζάτος, Ο Ε. Βενιζέλος και ο συνταγματικός εκσυγχρονισμός της χώρας, β. έκδοση, Ηράκλειο 1992, σελ. 33-34

Παράθεμα Β': Όπως ακριβώς και ο Χ. Τρικούπης, μερικές δεκαετίες νωρίτερα, ο Ε. Βενιζέλος είχε τη σπάνια ικανότητα να εντοπίζει τις ατέλειες των θεσμών, ανατρέχοντας στα βαθύτερα αίτια κι όχι απλώς στα επιφανόμενα των προβλημάτων. Σε αντίθεση, όμως, με το Μεσολογγίτη προκάτοχό του, κατόρθωσε να πραγματοποιήσει πολύ περισσότερες από τις επαγγελίες του, προσδίδοντάς τους το στοιχείο της διάρκειας. Η διαπίστωση αυτή ισχύει ιδίως για την αναθεώρηση του 1911, η οποία, στο συνταγματικό επίπεδο, ανύψωσε τη χώρα μας στην πρωτοπορία των κοινοβουλευτικών δημοκρατιών των αρχών του αιώνα μας, θέτοντας στέρεες βάσεις για την ανοικοδόμηση ενός σύγχρονου κράτους δικαίου.

Όμως, με το ξέσπασμα του εθνικού διχασμού, η χώρα μας μπήκε σε μια παρατεταμένη περίοδο κρίσης της νομιμοποίησης των συνταγματικών θεσμών της. Η κρίση αυτή είχε πάρει επικίνδυνες διαστάσεις, αφού νόθευε το κοινοβουλευτικό σύστημα και αναιρούσε στην πράξη τις συνταγματικές εγγυήσεις των ελευθεριών. Ως θύμα, αλλά ταυτόχρονα και ως εκούσιος ή ακούσιος πρωταγωνιστής του διχασμού, ο Ε. Βενιζέλος ήταν μοιραίο να μην επιτύχει τη γεφύρωση αυτής της απόστασης ανάμεσα στους θεσμούς και την πρακτική, αν και το επεδίωξε. Διότι υπό συνθήκες κάθετης διχοτόμησης της ελληνικής κοινωνίας, ήταν εξ αντικειμένου αδύνατον να συγκεντρώσει την αναγκαία κατάφαση, το ελάχιστο εκείνο όριο συναίνεσης, που θα του επέτρεπε, όπως ακριβώς το 1911, να φέρει σε πέρας ένα τόσο δυσχερές εγχείρημα. Έτσι, στις προκλήσεις των νέων καιρών, που απαιτούσαν ένα ισχυρότερο, ταχύτερο και αποτελεσματικότερο κράτος, με ταυτόχρονο σεβασμό των φιλελεύθερων και δημοκρατικών παραδόσεων της χώρας, ήταν αναπότρεπτο να μην μπορέσει να αντιτάξει, πέρα από επισημάνσεις, επιλογές ενταγμένες σε ένα συγκροτημένο θεσμικό πρόγραμμα, με φαντασία και μακρά πνοή. Με συνέπεια οι κυριότερες υποθήκες του να μην κατορθώσουν να μετουσιωθούν σε κανόνες και πράξη παρά μισό σχεδόν αιώνα μετά το θάνατό του.

Ν. Αλιβιζάτος, ό.π, σς 42-43

Απάντηση:

(Από το σχολικό βιβλίο να αξιοποιηθούν δεδομένα που περιέχονται στις σελίδες: 48, 80, 81, 90, 91, 94, 95)

(α) Η αποτίμηση της συμβολής του Ελ. Βενιζέλου στον συνταγματικό εκσυγχρονισμό της χώρας καθίσταται έργο δυσχερές, καθότι πρέπει να ληφθούν υπόψιν αντικειμενικοί παράγοντες όπως η άσκηση της εξουσίας επί μακρό χρονικό διάστημα (τρεις περίπου δεκαετίες) και οι οδυνηρές ήττες που οδήγησαν σε συνταγματικές ανωμαλίες. Στο σημείο αυτό πρέπει να υπερτονιστεί ότι κατά καιρούς, παρά το γεγονός ότι στόχος της πολιτικής του ήταν ο εκσυγχρονισμός του πολιτικού συστήματος, οι μετριοπαθείς αντιλήψεις του φαίνεται να ενδίδουν άλλοτε στη «ρητορεία» άλλοτε στη *σχηματικότητα*. Κατάσταση επιβεβλημένη καθότι προείχε η διατήρηση της εξουσίας.

www.poukamisas.gr

μαθήματα
επιτυχίαςφροντιστήρια
ΠΟΥΚΑΜΙΣΑΣ

(ΝΕΟ) ΑΓ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ • ΑΙΓΑΛΕΟ
• ΑΜΦΙΑΛΗ • ΓΑΛΑΤΣΙ • ΓΛΥΦΑΔΑ
• ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑ • ΚΑΛΛΙΘΕΑ
• ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΣ • ΛΑΡΙΣΑ • (ΝΕΟ) ΜΕΓΑΡΑ
• ΜΟΣΧΑΤΟ • ΝΕΑ ΣΜΥΡΝΗ • ΝΙΚΑΙΑ
• ΠΕΙΡΑΙΑΣ • ΠΕΡΑΜΑ

Ο «εξ ιδιοσυγκρασίας ρεαλιστής πολιτικός» Βενιζέλος, ουδέποτε λησμόνησε ότι η πολιτική είναι η τέχνη του δυνατού. Πάντοτε, όμως, ο βενιζελικός λόγος χαρακτηριζόταν από το αίτημα για συνταγματικό εκσυγχρονισμό της χώρας. Με την επικράτησή του γίνονται τα πρώτα βήματα για τη δημιουργία ενός σύγχρονου αστικού κράτους κατά τα πρότυπα των δυτικών δημοκρατιών. Διέβλεπε τον αρχόμενο κοινωνικό ανταγωνισμό γι' αυτό και θέλησε να τον εκτονώσει δυναμώνοντας τη ρυθμιστική λειτουργία του κράτους. Μετέχει ενεργά στις διαδικασίες της Β' Αναθεωρητικής βουλής η οποία ψήφισε τροποποιήσεις μη θεμελιωδών διατάξεων του συντάγματος το πρώτο εξάμηνο του 1911. Δεν έγιναν ριζικές αλλαγές, αλλά αντίθετα, ενισχύθηκε η θέση της μοναρχίας και επετράπη στο βασιλιά να συμμετάσχει στη διαδικασία της αναθεώρησης, παρά τη συνταγματική απαγόρευση. Εδώ εστιάζεται αυτό που ο Ν. Αλιβιζάτος αναφέρει χαρακτηριστικά, ότι δηλαδή ο Βενιζέλος κάποιες φορές προωθούσε το αίτημά του με αντιφατικούς τρόπους. Οι σπουδαιότερες τροποποιήσεις αφορούσαν στη διασφάλιση της διάκρισης των εξουσιών, το ασυμβίβαστο μεταξύ στρατιωτικής και δημοσιοϋπαλληλικής ιδιότητας αφ' ενός και βουλευτικού αξιώματος αφ' ετέρου, και τη μονιμότητα των δικαστικών και δημοσίων υπαλλήλων. Ακόμα, η κυβέρνηση Βενιζέλου ψήφισε 337 νέους νόμους, οι οποίοι εισήγαγαν μεταρρυθμίσεις που αφορούσαν όλο το φάσμα του δημόσιου και ιδιωτικού βίου: π.χ διορισμός δημοσίων υπαλλήλων με δημόσιους διαγωνισμούς, καθιέρωση κανονισμών εργασίας σε βιοτεχνίες και βιομηχανίες, διανομή γης στη Θεσσαλία, αναδιοργάνωση της τοπικής αυτοδιοίκησης, βελτίωση της διαδικασίας απονομής της δικαιοσύνης, αναθεώρηση του κανονισμού της βουλής με σκοπό να διαθέτουν οι υπουργοί περισσότερο χρόνο για κοινοβουλευτικές συζητήσεις κ. τ. λ.

Το μεταρρυθμιστικό του, όμως, έργο του 1911 δε γνώρισε την ίδια δυναμική και αργότερα, κυρίως την περίοδο του Εθνικού Διχασμού, της κρίσης της νομιμότητας των συνταγματικών θεσμών. Με την κήρυξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου εκφράστηκαν δυο διαφορετικές απόψεις ως προς τη σκοπιμότητα ή μη της συμμετοχής της Ελλάδας στον πόλεμο. Τότε δημιουργήθηκε, αποκρυσταλλώθηκε και διατηρήθηκε έτσι μια παραταξιακή συνείδηση, αλληλεγγύη καθενός από τους δύο αντίπαλους «πολιτικούς κόσμους» όπως χαρακτηριστικά ονομάστηκαν.

Μια από τις συνέπειες ήταν η συστηματική αδυναμία της ηγεσίας κάθε παράταξης ν' αποκηρύξει, να καταστείλει αποτελεσματικά ή και να τιμωρήσει ακραίες ή πάντως ανεπιθύμητες πρωτοβουλίες «ομοϊδεατών», με αποτέλεσμα να ενισχυθεί ο διπολισμός. Στα μέσα του 1916 το Κοινοβούλιο χάθηκε ουσιαστικά από το προσκήνιο. Μέσα σε τέτοιες συνθήκες, με «νοθευμένο κοινοβουλευτικό σύστημα αναιρούνταν στην πράξη οι συνταγματικές εγγυήσεις των ελευθεριών» κατά το Ν. Αλιβιζάτο. Επομένως, ο Βενιζέλος, σε μια εποχή έντονων προκλήσεων, που καθιστούσαν αναγκαία τόσο την αποτελεσματικότητα του κράτους όσο και τη διασφάλιση των φιλελεύθερων και δημοκρατικών παραδόσεων της χώρας, δεν κατόρθωσε να υλοποιήσει το απόλυτα συγκροτημένο θεσμικό πρόγραμμα που είχε κατά νου.

(β) Οι δύο πολιτικοί άντρες παρά το γεγονός ότι δραστηριοποιήθηκαν πολιτικά σε διαφορετικές δεκαετίες είχαν αρκετά κοινά στοιχεία. Τα κόμματα των δύο ηγετών - Βενιζέλου - Τρικούπη - όσον αφορά στη δομή τους ήταν σε μεγάλο βαθμό προσωποπαγή. Ο Βενιζέλος, με ισχυρή θέση στο Κοινοβούλιο και μεγάλο κύρος, είχε τα πάντα υπό τον έλεγχό του, όπως και ο Τρικούπης. Σύμφωνα με το Β' παράθεμα τόσο ο Τρικούπης όσο και ο Βενιζέλος είχαν την ικανότητα να εστιάζουν στις αδυναμίες των θεσμών και να προβαίνουν στην αντιμετώπισή τους, εμβαθύνοντας στην αναζήτηση των πραγματικών αιτιών. Για το λόγο αυτό ο Τρικούπης από το 1875 παρουσίαζε ένα συστηματικό πρόγραμμα εκσυγχρονισμού της χώρας, αρκετά κοντά στις αντιλήψεις του Κουμουνδούρου. Κεντρική ιδέα ήταν η λεγόμενη διάκριση των εξουσιών, δηλαδή η αποσυμφόρηση της εξουσίας από το χώρο της πολιτικής και του κράτους, αποδυναμώνοντας τον πολιτικό έλεγχο και μεταθέτοντας μέρος της εξουσίας προς τον αναπτυσσόμενο χώρο της ιδιωτικής οικονομίας. Το Τρικούπικό κόμμα προέβλεπε τη συγκρότηση ενός κράτους δικαίου, ενός κράτους δηλαδή στο οποίο η οργάνωση και η λειτουργία όλων των θεσμών και των τομέων της κρατικής εξουσίας ρυθμίζονται με κανόνες του θετικού δικαίου, με νόμους που το ίδιο το κράτος έχει θεσπίσει. Ο εξορθολογισμός της διοίκησης, με τον καθορισμό των προσόντων των δημοσίων υπαλλήλων, ώστε να περιοριστεί η ευνοιοκρατία, η ανάπτυξη της οικονομίας και κυρίως η ενίσχυση της γεωργίας και η βελτίωση της άμυνας και της υποδομής της χώρας και κατά κύριο λόγο του συγκοινωνιακού δικτύου της χώρας αποτέλεσαν το εκσυγχρονιστικό πρόγραμμα του Τρικούπη. Επίσης, αποδεχόταν το χωρισμό των εξουσιών και θεωρούσε το κράτος ως μοχλό της οικονομικής ανάπτυξης. Ακριβώς ίδιους στόχους είχε και ο Βενιζέλος, όταν στην περίοδο 1912-1922 ανέπτυξε την πολιτική αντίληψη του «Βενιζελισμού», σύμφωνα με την οποία το ελληνικό κράτος στον οικονομικό τομέα ήταν ο μοχλός έκφρασης και ανάπτυξης του ελληνισμού. Συσπείρωσε γύρω του μια δραστήρια αστική τάξη καθώς ο ίδιος ενδιαφερόταν για το μεταπρατικό κεφάλαιο που κυριαρχούσε στην απέναντι πλευρά του Αιγαίου. Η έντονη παρουσία της εθνικής αυτής ιδεολογίας «Μεγάλη Ιδέα», είχε επιπτώσεις στον πολιτικό και οικονομικό χώρο, ιδιαίτερα σε εποχές που τα προβλήματα έμοιαζαν μ' ανοιχτές πληγές.

Παρά τις ομοιότητες που προκύπτουν από τη σύγκριση των πολιτικών προγραμμάτων των δύο ηγετών οι διαφορές τους εστιάζονται κυρίως σε επίπεδο οργάνωσης, και διάρκειας. Ο Βενιζέλος, εκσυγχρονιστής και αυτός κατόρθωσε να επιτύχει μεταρρυθμίσεις, οι οποίες άντεξαν στο χρόνο και δε διέψευσαν τους ψηφοφόρους του για την επιλογή τους. Οι συνταγματικές μεταρρυθμίσεις του 1911 αποτελούν ατράνταχτο τεκμήριο των παραπάνω και απέδειξαν ότι ο Βενιζέλος ήταν πολιτικός εξ ιδιοσυγκρασίας ρεαλιστής που έθεσε τις βάσεις, κατά τον Ν. Αλιβιζάτο, για την οικοδόμηση ενός σύγχρονου κράτους δικαίου. Αντίθετα ο

Τρικούπης ενώ στόχευε στον εξορθολογισμό της διοίκησης με στόχο να περιοριστούν οι πελατειακές σχέσεις, δρούσε σε μια πραγματικότητα όπου το κράτος αποτελούσε τον κύριο εργοδότη, που εξασφάλιζε θέσεις εργασίας στο δημόσιο και δυνατότητα κοινωνικής ανέλιξης. Στους ανώτατους αυτούς λειτουργούς το κράτος εξασφάλιζε εισόδημα τέτοιο που ξεπερνούσε το εισόδημα όλων των άλλων μελών της κοινωνίας.

Μεγάλος αριθμός ανθρώπων απευθυνόταν στο κράτος για την κατοχή μιας θέσης στο δημόσιο. Με τις νέες συνθήκες που προέκυψαν από τον εκχρηματισμό της οικονομίας δημιουργήθηκαν κοινωνικά στρώματα τα οποία δε ζητούσαν διορισμό αλλά τη λήψη μέτρων που θα ευνοούσαν την προώθηση των συμφερόντων τους.

Ο Τρικούπης ως πολιτικός ακολούθησε με συνέπεια το πρόγραμμά του, δεν έλαβε υπόψη του το χάσμα και την αντίφαση ανάμεσα στις μεγάλες επιδιώξεις του και στα απρόσφορα μέσα που είχε στη διάθεσή του.

www.poukamisas.gr

μαθήματα
επιτυχίας

φροντιστήρια
ΠΟΥΚΑΜΙΣΑΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ FRANCHISE

ΠΕΙΡΑΙΑΣ

Σωτήρος & Αθικτιδιάδου 132

Τηλ.: 210 4112507

e-mail: info@poukamisas.gr